

6.27x8.04	1/2	עמוד 1	הארץ - כותרת	28/01/2022	80411975-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

ברל כצנלסון והרב קוק כמו
הרצל וז'בוטינסקי: ההנצחה
והדיל הפוליטי שמאחוריה

26.14x25.95	2/2	10 עמוד	כותרת - הארץ	28/01/2022	80411974-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציורו - 80790					

הפוליטיקה של ההנצחה: ברל כצנלסון תמורת הרב קוק

דיל בין העבודה ליוצאי המפד"ל סולל את הדרך לאישור חוק שיבטיח תקציב לטקסים ולפעילויות – וחשף את העסקנות מאחורי שימור הזיכרון

ציון לאומיים נוספים עבור דמויות ציבוריות מרכזיות נוספות. הוועדה החליטה להימנע מהנצחה קבועה של אישים פוליטיים נוספים ולשמור על העיקרון שבו מונצחים – מדי שנה – רק ראש הממשלה הראשון והנשיא הראשון וכן רבין וזאבי בשל הירצחם. "שאר ראשי המדינה מונצחים ממלכתית אחת לעשור ובטקס אזכרה מרכזי לנשיאים ולראשי ממשלות", החליטה הוועדה.

ומה לגבי אישים שאינם ראשי ממשלה ונשיאים? כאן קבעה הוועדה כי "כלל האישים המכוננים בחיי היהדות/ציונות/תרבות ישראלית", שחברי הכנסת מעוניינים לחוקק עבורם חוקי הנצחה, יוכלו לקבוע פעילות לזכרם בכנסת, ולהגדיר את אותו היום כ"לאומי" אך לא כ"ממלכתי". הדגש על "יהודי" ו"ציוני" בולט, וכרגע הנצחה של אישים מוסלמים או ערבים כלל אינה על הפרק.

ומה בדיוק ההבדל בין הנצחה ממלכתית ללאומית? בלשכתו של טרופר הסבירו: "ממלכתי אומר שהמדינה מחויבת לטקס ממלכתי עם כל גדולי האומה התריע כבר מבקר המדינה לפני שנים. גם עתירה לבג"ץ הוגשה בעניין, ואינספור מכתבי תלונה נשלחו למועצה להנצחת נשיאים וראשי ממשלות, שכפופה למשרד ראש הממשלה ואחרתית לנושא. המועצה, שהוקמה ב-1986, אמורה היתה ליצור מנגנון הנצחה שוויוני ככל האפשר, אלא שהכוונות הטובות נותרו על הנייר בלבד. 35 שנה אחרי הקמתה, פעילותה של המועצה נהפכה מקור לאישויון, לאי-סדר ולתלונות רבות.

לאחרונה, עם חילופי השלטון, חל שינוי. יו"ר ועדת השרים לסמלים ולטקסים, השר חילי טרופר, כינס ועדה עם מזכיר הממשלה שלום שלמה "לאור בקשות שהגיעו, מכלל הקשת הפוליטית, לקיום טקסים ואירועים ממלכתיים לאישים פוליטיים שונים, ולקביעת ימי

כצנלסון. ייסד את ההסתדרות, סולל בונה, עיתון דבר ובנק הפועלים צילום: זולטן קלוגר/לע"מ

אבל מדוע בעצם ראויים כצנלסון והרב קוק – כבודם במקומם מונח – לחוקים ייעודיים להנצחתם? ומי קבע שמנהיגים אחרים, רבנים או פועלים, לא יונצחו בחוק? על האפליה והכאוס במפעל הנצחת גדולי האומה התריע כבר מבקר המדינה לפני שנים. גם עתירה לבג"ץ הוגשה בעניין, ואינספור מכתבי תלונה נשלחו למועצה להנצחת נשיאים וראשי ממשלות, שכפופה למשרד ראש הממשלה ואחרתית לנושא. המועצה, שהוקמה ב-1986, אמורה היתה ליצור מנגנון הנצחה שוויוני ככל האפשר, אלא שהכוונות הטובות נותרו על הנייר בלבד. 35 שנה אחרי הקמתה, פעילותה של המועצה נהפכה מקור לאישויון, לאי-סדר ולתלונות רבות.

מובהק. כך, למשל, אחרי רצח יצחק רבין נחקקו בזה אחר זה חוק להנצחתו, וחוק נפרד לזכרו של בגין – פרי הסכם שנרקם בין הליכוד לעבודה. עיון נוסף מגלה שגם בתוך רשימת המונצחים ישנה איפה ואיפה: כך, לדוגמה, בן גוריון, רבין, מנחם בגין, יצחק בן צבי וזלמן שזר זכו לחוק שמבטיח הנצחה מבססת התקציב. מנגד, גולדה מאיר, משה שרת, לוי אשכול וחיים ויצמן מונצחים על ידי עמותות, שנאלצות להיאבק מדי שנה על תקציב חדש לפעילותן.

לצד אלה, ישנם גם ראשי ממשלה ונשיאים שאין כל חוק או עמותה שפועלת להנצחתם, כמו שמעון פרס, אריאל שרון, עוזר ויצמן ואפרים קציר. ואולם שלושה אישים זכו ל"מסלול עוקף חקיקה" וקיבלו לאחרונה תקציב גבוה, חד-פעמי, להקמת מיזמים למורשתם – יצחק שמיר, יצחק נבון ויצחק הרצוג. יוצא דופן בהקשר זה הוא השר לשעבר רחבעם זאבי, שלא היה ראש ממשלה או נשיא, אך מורשתו – השנויה במחלוקת – מונצחת בחוק מאחר שנרצח.

גם פוליטיקה קטנה: "מפגש של אינטרסים וקונסטלציה פוליטית", כפי שמגדיר זאת חרמוני. כדי להבטיח תמיכה בהצעת החוק ליום זיכרון לכצנלסון, חברה העבודה לימין הציוני הדתי, שרצה לקדם חוק מקביל לזכרו של הרב קוק. כך נולדו להם שני חוקים, שיחייבו את המדינה – עם אישורם הצפוי בכנסת – להקצות תקציבים להנצחה של שני אישים ששייכים, על פני השטח, למחנות שונים, אף כי דיתה כצנלסון סיפרה כי דודה העריך מאוד את הרב.

חרמוני ניסה לקדם את החוק לזכר כצנלסון כבר לפני שש שנים, אך נתקל בהתנגדות שתיאר כלא עניינית. "ממשלות הימין ביקשו להפוך את השמאל הציוני והחברתי בישראל למוקצה מחמת מיאוס, ופעלו באופן גס לייצר לו דה-לגיטימציה, לדכאו ולהדיר", הוא קובע. אך לאחרונה, כשקמה הממשלה החדשה ומפלגת העבודה בתוכה, הוא הבין שבשלה הש"ע. "הרי כל השיח מדבר היום על ממשלת שינוי, ריפוי ואיחוי. מה יותר טוב מחוק ברל, כדי לשנות את האווירה משיסיו לשינוי?"

אחרי רצח רבין נחקקו בזה אחר זה חוקי ההנצחה וחוק לזכר בגין, פרי עסקה בין המפלגות

אוזן קשבת מצא אצל ח"כ ניר אורבך (ימין). חרמוני סיפר כי הוא אמר לו: "אתה מתפרץ לדלת פתוחה, החבר'ה שלנו מנסים לקדם חוק להנצחת הרב קוק". חוק זה, שמקודם אף הוא בימים אלה בכנסת, יבטיח את הנצחתו של האחרון ב"יום הרב", שיצוין במועד פטירתו בטקסים, באזכרה ובפעילויות חינוכיות – בדומה לאלה שביום כצנלסון. "הרב קוק זכור ונשכר", הוא אמר. חרמוני סיפר כי כצנלסון הסכים ששני דמויות מופת שהאמינו בציונות ובעם ישראל על פי מסורת ותורת ישראל", אמר השבוע ח"כ אורבך.

דיתה כצנלסון, אחייניתו של ברל כצנלסון, התרגשה מאוד השבוע כשקיבלה את שיחת הטלפון מערן חרמוני, מוכ"ל מפלגת העבודה. "חיכינו 78 שנה", אמרה לו לאחר שעדכן אותה בבשורה: ועדת השרים לחקיקה אישרה את הצעת החוק שיום לקידום זכרו ומורשתו של דודה – המנהיג הרוחני של "העבודה" שמת ב-1944. דיתה, בת 93, סיימה את השיחה בהבעת תקווה שתספיק לראות עוד בחייה את החוק מאושר בכנסת.

את הצעת החוק, שקידמה הש"רה מרב מיכאלי, הגיש ח"כ גלעד קריב (העבודה). היא קובעת, בין היתר, יום זיכרון ביום פטירתו של כצנלסון שבו יתקיימו פעילויות חינוכיות בבתי הספר, בצה"ל ובמוסדות המדינה. לצד זאת, אושרה ממלכתית תיערך בקברו בחוות כנרת, ופעילות חינוכית נוספת תתקיים ביום הולדתו. כצנלסון ייסד את ההסתדרות, כמו גם את הקמת סולל בונה, עיתון דבר, הוצאת עם עובד, המשביר לצרכן ובנק הפועלים. גם תפילת זיכור מבוססת על נוסח שחיבר, וגם ערך טוהר הנשק "נעוץ בדב"ריו בעד תקופת ההבלגה", אומר חרמוני. "הוא דמות מופת שהנער לא מכיר".

רמי הוד מקרן ברל כצנלסון, מזכיר כי הוא היה האיש שייסד את מוסד קופות החולים עוד ב-1911, כשהקים את "הסתדרות הפועלים החקלאים ביהודה", ליימים קופת החולים כללית. מטרתו היתה אז לאפשר לחלוצים צעירים לממן שירותי רפואה ו"בכך הניח את היסודות למה שלימים תהיה אחת ממערכת הבריאות הציבורית הטובות בעולם", אומר הוד. חרף מגרעותיה, יעילותה של המועצה ערכת הוכחה בשנתיים האחרונות במבצעי החיסונים הלאומיים שביצעו הקופות.

לקנא בימין

אלא שמאחורי מפעלי ההנצחה והמיילים הגבוהות, מסתתרת